

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ В ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

УСТИМЧУК Владислава Петрівна - здобувач наукового ступеня доктора філософії науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності Національної академії внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8136-7012>

УДК 343.9:351.74(477)

DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.1.17>

У статті обґрунтовано, що результативність протидії організованій злочинності в умовах воєнного стану визначається насамперед якістю міжвідомчої взаємодії, а не лише обсягом повноважень окремого органу. Показано, що воєнний період трансформує кримінальні практики організованих угруповань: розширюються нелегальні ринки зброї та боєприпасів, активізуються контрабандні й міграційні канали, зростає частка фінансових і кіберзлочинів, ускладнюється контроль за логістикою ресурсів, що створює додаткові виклики для виявлення та документування злочинних мереж. Метою дослідження є визначення особливостей взаємодії органів Національної поліції України з прокуратурою, СБУ, ДБР, БЕБ, ДПСУ, митними органами, органами місцевого самоврядування та міжнародними партнерами у виявленні, припиненні й доказуванні діяльності організованих груп і злочинних організацій у воєнний період. Методологічну основу становлять системний і структурно-функціональний підходи, формально-юридичний аналіз нормативних актів та узагальнення типових практичних ситуацій.

Установлено, що взаємодія має багатовірневу правову основу (законодавчу, процесуальну, відомчу та міжнародно-правову) і реалізується у взаємопов'язаних формах: процесуальній, організаційно-тактичній, інформаційно-аналітичній та міжнародній. Аргументовано, що ключовими чинниками зниження ефективності є фрагментація інформаційних ресурсів, дублювання функцій і

конфлікти підслідності, несинхронність рішень слідчого та прокурора, ризики витоку інформації, а також процесуальні помилки, здатні зумовити недопустимість доказів. Запропоновано напрями вдосконалення: стандартизацію протоколів обміну інформацією, запровадження «єдиного задуму» документування, розвиток кримінального аналізу та фінансових розслідувань, алгоритмізацію роботи міжвідомчих груп і поглиблення міжнародної кооперації у справах транснаціонального характеру.

Ключові слова: Національна поліція України, організована злочинність, воєнний стан, взаємодія, координація, інформаційний обмін, кримінальний аналіз, слідчо-оперативна група, доказування, досудове розслідування.

Постановка проблеми

Організована злочинність як мережеве кримінальне явище характеризується стійкістю зв'язків, конспірацією, розподілом ролей і використанням корупційних контактів, що дозволяє їй впливати на економічні процеси, публічну безпеку та довіру до інституцій держави. В умовах воєнного стану ризики організованої злочинності набувають нових параметрів: зростає тіньовий обіг ресурсів, ускладнюється контроль переміщень осіб і товарів, підвищується вразливість логістики та інфраструктури, а злочинні групи активніше інтегруються в транснаціональні канали. Це змінює вимоги до правоохоронної діяльності, оскільки

для протидії стає недостатнім реагування на окремі епізоди; необхідним є системне викриття структури злочинної мережі, її організаторів, фінансових потоків та «інфраструктури» забезпечення.

Практичним завданням держави в цих умовах є забезпечення такої моделі діяльності, яка дозволяє швидко накопичувати оперативну значущу інформацію, трансформувати її в процесуально належні докази та одночасно нейтралізувати ресурсну базу злочинних формувань. Досягнення цього завдання прямо пов'язане з якістю взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами: без узгодженого доступу до даних, без спільного планування та без процесуально безпечної координації отримані результати або не досягають організаторів, або не витримують перевірку судом [1–4].

Стан дослідження проблеми

Наукові праці з криміналістики, кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності системно підкреслюють, що ключовим інструментом у протидії організованих злочинності є взаємодія слідчих і оперативних підрозділів та міжвідомча координація. Зокрема, обґрунтовується поділ форм взаємодії на процесуальні (врегульовані кримінально-процесуальним законом) і організаційно-тактичні (непроцесуальні), що регламентуються відомчими актами та сформовані практикою; наголошено на практичній цінності такого поділу для оцінки результатів взаємодії та їх подальшого використання в доказуванні [5; 6]. Поряд із цим окремі дослідження звертають увагу на внутрішню й зовнішню взаємодію оперативних підрозділів, роль профільних підрозділів НПУ в накопиченні та переданні первинної оперативної інформації, а також значення міжвідомчих зв'язків для результативної ОРД [7].

Водночас воєнний стан суттєво змінив контекст застосування цих положень. Невирішеними залишаються, зокрема, питання: як уніфікувати та прискорити обмін даними між відомствами без порушення режимів доступу та безпекових обмежень; як уникнути дублювання повноважень і конфліктів підслідності в складних багатоепізод-

них справах; якими мають бути алгоритми спільного планування та «єдиного задуму» документування для забезпечення доказової цілісності; як мінімізувати процесуальні ризики недопустимості доказів при широкому використанні цифрових слідів і результатів НСРД; яким чином інтегрувати кримінальний аналіз і фінансові розслідування в міжвідомчу взаємодію так, щоб вони не залишалися «додатком», а ставали ядром стратегії протидії [8–10]. Саме цим невирішеним аспектам і присвячено статтю.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є визначення особливостей взаємодії органів Національної поліції України з іншими суб'єктами у протидії організованих злочинності в умовах воєнного стану, а також обґрунтування науково-практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності такої взаємодії з урахуванням сучасних викликів доказування, інформаційної безпеки та транснаціональності злочинних мереж.

З огляду на мету дослідження завданнями дослідження є: окреслити правові засади та коло суб'єктів взаємодії НПУ в протидії організованих злочинності в умовах воєнного стану; систематизувати основні форми взаємодії (процесуальну, організаційно-тактичну, інформаційно-аналітичну, міжнародну); виявити ключові проблеми та процесуальні ризики взаємодії (зокрема щодо допустимості доказів і захисту інформації); сформулювати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності міжвідомчої координації та документування діяльності організованих формувань.

Виклад результатів дослідження

Правова основа взаємодії в протидії організованих злочинності має комплексний характер і включає: 1) законодавчі акти, що визначають повноваження та компетенцію правоохоронних органів і профільних підрозділів НПУ [2; 11–13]; 2) норми кримінального процесу щодо підслідності, процесуального керівництва, доказування, НСРД, виконання доручень та допустимості доказів [1]; 3) відомчі акти, які визначають порядок обміну інформацією й організацію взаємодії

між органами (зокрема інструкції із взаємодії органів досудового розслідування з іншими підрозділами НПУ та інструкція про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю) [3–4]; 4) міжнародно-правові механізми співробітництва у кримінальних провадженнях, що мають транснаціональні елементи [9–10; 14].

Організаційний зміст взаємодії доцільно розглядати крізь призму її форм. Науково й практично обґрунтованим є розмежування форм взаємодії на процесуальні та організаційно-тактичні. Процесуальні форми врегульовані кримінальним процесуальним законом, організаційно-тактичні – відомчими нормативними актами (наказами, інструкціями, вказівками), а також нормами службової етики та практикою; зазначене розмежування дозволяє правильно оцінювати значення результатів взаємодії, зокрема з позиції їх процесуального використання як доказів [5–6].

Національна поліція України виявляє й документує кримінальну активність, однак для системного впливу на організовані структури необхідна інтеграція ресурсів прокуратури (процесуальне керівництво), СБУ (безпековий компонент і специфічні категорії злочинів), ДБР (злочини посадових осіб), БЕБ (економічний і фінансовий блок), ДПСУ та митниці (канали переміщення осіб/товарів), а також міжнародних партнерів (розшук, правова допомога, обмін даними). У воєнний період потреба в такій інтеграції посилюється, оскільки злочинні мережі швидше змінюють способи діяльності й активніше використовують переміщення людей і ресурсів.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що взаємодія має розглядатися як система взаємопов'язаних форм.

Процесуальна взаємодія у справах про організовані групи та злочинні організації передбачає, зокрема, узгодження та реалізацію плану розслідування, погодження клопотань, надання процесуальних доручень, взаємодію слідчого і прокурора при визначенні стратегії доказування, спільне забезпечення проведення НСРД, організацію та проведення слідчих (розшукових) дій у взаємодії з оперативними підрозділами,

створення спільних слідчих груп у складних багатоепізодних провадженнях [1; 8]. Критерієм її ефективності є не «кількість дій», а якість доказового результату: забезпечення належності, допустимості, достовірності й достатності доказів та мінімізація ризиків їх оскарження [1; 8].

Особливу увагу необхідно приділяти процесуальним межах участі оперативних підрозділів. Кримінальний процесуальний кодекс України встановлює, що працівник оперативного підрозділу при виконанні доручень слідчого (дознавача), прокурора користується повноваженнями слідчого, однак не має права здійснювати процесуальні дії за власною ініціативою або звертатися до слідчого судді чи прокурора з клопотанням; це принципово для мінімізації ризиків недопустимості доказів і запобігання «підміні» процесуальних ролей [1]. Отже, організаційна модель взаємодії має будуватися так, щоб оперативні можливості працювали на процесуальний результат, але не виходили за межі процесуального закону.

Організаційно-тактична взаємодія забезпечує керованість спільних дій і включає міжвідомчі наради, координаційні групи, визначення контактних осіб і відповідальних підрозділів, спільне планування операцій, регламенти обміну інформацією, узгодження ресурсного забезпечення (зв'язок, техніка, експертизи, залучення спеціалістів) [7–8]. У воєнний період роль таких рішень зростає, оскільки звичайні управлінські ланцюги можуть бути порушені, а доступ до окремих ресурсів/реєстрів – обмежений, що потребує стабільних і стандартизованих процедур координації [8].

Важливою нормативною основою міжвідомчої взаємодії у сфері протидії організованій злочинності є Інструкція про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України, Центрального управління Служби безпеки України від 10 червня 2011 р. № 317/235, де зафіксовані стратегічний і тактичний напрями взаємодії: стратегічний спрямований на організацію реалізації державної політики, усунення причин і умов існування організованої злочинності та удо-

сконалення правової бази; тактичний – на виявлення, документування й припинення діяльності організованих груп і злочинних організацій, розшук, затримання учасників та відшкодування збитків [4]. Цей підхід є методологічно корисним і для воєнного періоду, оскільки дозволяє відмежувати управлінсько-політичний рівень взаємодії від оперативно-процесуального рівня, а також «прив'язати» організаційні рішення до конкретних завдань документування [4–5].

Інформаційно-аналітичний компонент взаємодії у справах про організовану злочинність має визначальне значення, оскільки організовані структури функціонують як мережі, що поєднують організаторів, виконавців, фінансистів, логістів і корупційні «зв'язки прикриття». Тому без кримінального аналізу взаємодія часто зводиться до епізодичного реагування на дії виконавців, тоді як потрібно спрямування на структуру: канали фінансування, активи, логістику, зв'язки й рольову модель групи [7–8]. Звідси випливає науково-практичний результат: аналітичний блок має бути інтегрований у планування взаємодії як «ядро» прийняття рішень (від прогнозування і визначення пріоритетів – до узгодженого плану документування та процесуального результату).

Міжнародна взаємодія у воєнний період стає системною, оскільки організовані групи активніше використовують іноземні юрисдикції для переміщення осіб, здійснення фінансових операцій, укриття активів і цифрової інфраструктури. До основних видів міжнародного співробітництва в протидії організованих злочинності належать правова допомога в кримінальних провадженнях щодо організованих груп і злочинних організацій, участь у проведенні ОРЗ і слідчих (розшукових) дій на території іншої держави, проведення спільних розробок і розслідувань, обмін інформацією та участь у спільних міжнародних операціях і проєктах [9–10]. Це означає, що міжнародний компонент взаємодії має бути планованим із ранньої стадії провадження, а не реактивним – «після» встановлення факту виїзду фігуранта або виведення активів.

Узагальнення проблем взаємодії дозволяє виокремити групи чинників, що знижують її результативність у воєнний період: фрагментація інформаційних ресурсів та несумісність відомчих підходів до доступу й обміну даними; дублювання функцій і конфлікти підслідності; процесуальні ризики (несинхронність рішень слідчого і прокурора, помилки в оформленні результатів НСРД, порушення ланцюга збереження цифрових доказів); безпекові ризики витоку інформації [5; 7–8]. Виходячи з цього, напрями вдосконалення взаємодії мають включати: стандартизацію протоколів обміну інформацією; запровадження «єдиного задуму» документування (спільний план, контрольні точки, рольова модель учасників взаємодії); інституціоналізацію аналітичного супроводу; посилення фінансового компонента (виявлення активів, відстеження легалізації доходів, міжнародне блокування ресурсів); сегментацію доступу до чутливих даних і журналювання доступів; раннє планування міжнародної правової допомоги в справах із транснаціональними елементами [3–4; 9–10; 14].

Висновки

З'ясовано, що взаємодія НПУ з іншими суб'єктами в протидії організованій злочинності в умовах воєнного стану має розглядатися як системний механізм, ефективність якого визначається узгодженістю процесуальних рішень, управлінською організацією спільних дій та інтеграцією інформаційно-аналітичного і фінансового компонентів. Воєнний період підвищує вимоги до швидкості й безпеки обміну даними, робить критично важливими стандартизацію координаційних процедур і мінімізацію процесуальних ризиків допустимості доказів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням типових алгоритмів міжвідомчого планування для окремих категорій злочинів (зброя, контрабанда, торгівля людьми, фінансові схеми), удосконаленням моделей кримінального аналізу в українській практиці, а також оцінкою ефективності міжнародних інструментів співпраці у воєнний період.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 верес. 2020 р. № 1126-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>
3. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні і розслідування : Наказ МВС України від 07 лип. 2017 р. № 575. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>.
4. Про затвердження Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю: Наказ МВС України, ЦУ СБ України № 317/235 від 10 черв. 2011 р. (зареєстровано в Мін'юсті 07.07.2011 за № 822/19560). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0822-11#Text>.
5. Погорецький М. А., Хотенець В. М. Процесуальні і організаційно-тактичні форми взаємодії органів дізнання і досудового слідства. *Право і безпека*. 2002. № 1. С. 178–183.
6. Чучко С. Особливості взаємодії правоохоронних органів у розслідуванні шахрайства в купівлі-продажу товарів через мережу Інтернет. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 12. С. 267–271.
7. Стешенко О.О., Оперук В.І. Взаємодія оперативних підрозділів у сфері протидії організованій злочинності в умовах воєнного стану. С. 258–261. URL : <https://clar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/36382490-02ca-44d6-83f8-45dc516944f9/content>
8. Устимчук В. П. Взаємодія органів Національної поліції України з іншими суб'єктами під час протидії злочинам, що вчиняють організовані групи та злочинні організації в умовах воєнного стану. *Актуальні питання та перспективи розшукової роботи в діяльності підрозділів кримінальної поліції*: матеріали міжвід. наук.-практ. круглого столу (Київ, 28 берез. 2024 р.).
9. Мовчан А. В. Міжнародне співробітництво у сфері протидії злочинам, пов'язаним із торгівлею людьми : навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 156 с.
10. Устимчук В. П. Міжнародне співробітництво оперативних та інших підрозділів правоохоронних органів під час протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану*: матеріали міжвід. наук.-практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.). Київ: НАВС, 2023. С. 267–272.
11. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/58019>.
12. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2229-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.
13. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28 січ. 2021 р. № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>.
14. Леонов С. В., Бойко А. О., Боженко В. В., Лучко І. В. Роль та значення національної системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, у сучасних умовах розвитку фінансового ринку України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 3 (19). URL : <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/195880/196184>.

Ustymchuk Vladyslava Petrivna,

PhD (Doctor of Philosophy) candidate of the Research Laboratory on Crime Prevention of the National Academy of Internal Affairs
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8136-7012>

FEATURES OF INTERACTION BETWEEN THE BODIES OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE AND OTHER ENTITIES IN COMBATING ORGANIZED CRIME UNDER MARTIAL LAW

The article substantiates that the effectiveness of countering organized crime under martial law is determined primarily by the quality of

interagency cooperation rather than merely by the scope of powers of a particular authority. It is shown that the wartime period transforms the criminal practices of organized groups: illicit markets for weapons and ammunition expand, smuggling and migration routes become more active, the share of financial and cybercrime increases, and control over resource logistics becomes more complicated, which creates additional challenges for detecting and documenting criminal networks. The purpose of the study is to identify the specific features of cooperation between the bodies of the National Police of Ukraine and the прокуратура, the Security Service of Ukraine (SSU), the State Bureau of Investigation (SBI), the Bureau of Economic Security of Ukraine (BES), the State Border Guard Service of Ukraine (SBGS), customs authorities, local self-government bodies, and international partners in detecting, suppressing, and proving the activities of organized groups and criminal organizations during wartime. The methodological framework comprises systemic and structural-functional approaches, formal-legal analysis of regulatory acts, and generalization of typical practical situations.

It is established that such cooperation has a multi-level legal basis (legislative, procedural, departmental, and international-law) and is implemented through interrelated forms: procedural, organizational-and-tactical, information-and-analytical, and international. It is argued that the key factors reducing effectiveness include fragmentation of information resources, duplication of functions and jurisdictional conflicts, lack of synchronization between decisions of the investigator and the prosecutor, risks of information leaks, as well as procedural errors that may render evidence inadmissible. The study proposes areas for improvement: standardization of information-exchange protocols, introduction of a “unified documentation concept,” development of criminal intelligence analysis and financial investigations, algorithmization of interagency task force operations, and deepening of international cooperation in cases of a transnational nature.

Keywords: National Police of Ukraine, organized crime, martial law, cooperation, coordination, information exchange, criminal intelligence analysis, investigative task force, proof, pre-trial investigation.

